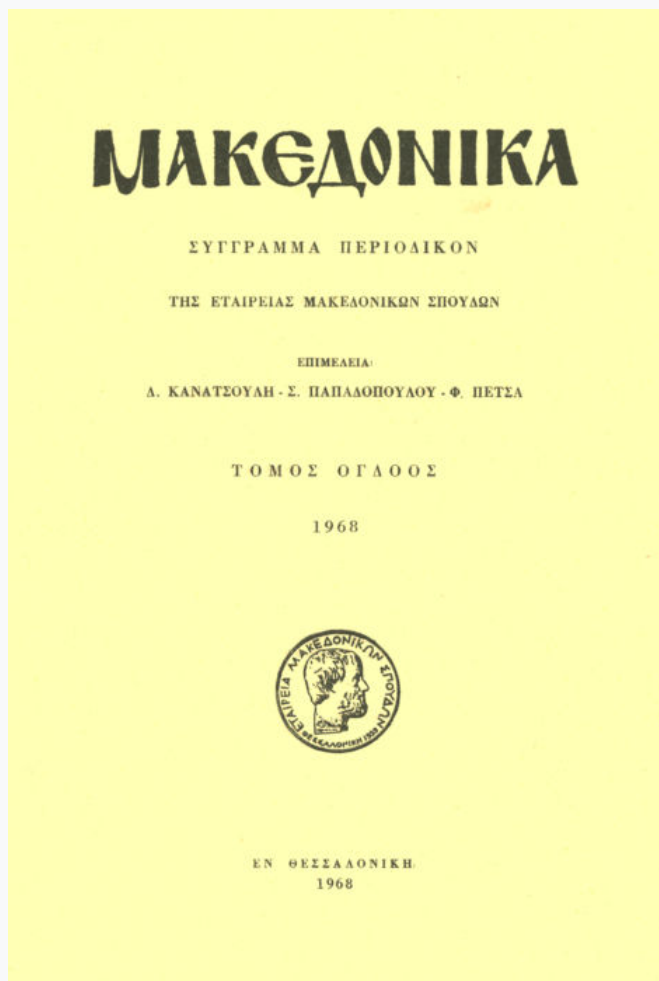

Μακεδονικά

Τόμ. 8, Αρ. 1 (1968)

Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: [10.12681/makedonika.325](https://doi.org/10.12681/makedonika.325)

Copyright © 2015, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπουλίδης Κ. Κ. (1968). Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι. *Μακεδονικά*, 8(1), 423–428. <https://doi.org/10.12681/makedonika.325>

Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου (ἐπιμελεία), *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίῳ τόμος ἐόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι* (ἔκδ. Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης — Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) μέρος πρῶτον, *Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1966, 8ον, σελ. η' + 344 + 7 πίνακες, μέρος δεύτερον, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1968, 8ον, σελ. η' + 365.*

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τὸ 1962 διοργανώθηκαν στὸ Σάλτσμπουργκ, Βατικανό, Κλῆ-βελαντ, Σόφια καὶ Πράγα πανηγυρικὲς ἐορτὲς μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπληρώσεως 11 αἰώνων ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου (Κυρίλλου) καὶ Μεθοδίου.

Στῇ Θεσσαλονίκῃ, ἰδιαίτερη πατρίδα τῶν δύο Ἑλλήνων ἱεραποστόλων, διοργανώσαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1966 πανηγυρικὲς ἐορτὲς ἡ Μητρόπολις τῆς πόλεως καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Στὶς ἐκδηλώσεις αὐτὰς, τὶς ὁποῖες ἐτίμησαν μὲ τὴν παρουσίαν τους οἱ Α.Α. Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς, πῆραν μέρος ἐκπρόσωποι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Κρήτην, τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ἀντιόχειαν, τὸ Ὄρος Σινῆ, τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., τὴν Κύπρον, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Σερβίαν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Πολωνίαν τὴν Φινλανδίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Οὐγκάνταν, τὸ Βατικανόν, τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, τὸ Ὀρθόδοξον Θεολογικὸν Ἰνστιτούτον τῶν Παρισίων καὶ τὶς μονὰς Κρυπτοφέρους (Ἰταλίας) καὶ Σεβετόν (Βελγίου). Τέλος, ἔλαβαν μέρος δημοσιογράφοι διεθνῶν πρακτορείων εἰδήσεων κ.π.ά.

Οἱ ἐορτὲς, στῇ Θεσσαλονίκῃ, πλαισιώθηκαν μὲ μία σειρά ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων¹.

Μία ἀπὸ τὶς φροντίδας τῆς Διοργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν καὶ ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος μὲ ἄρθρα σχετικὰ πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Ἑλλήνων Θεσσαλονικέων².

Παρακάτω, παρουσιάζουμε γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Μακεδονικῶν» τοὺς δύο τόμους.

Πρῶτος τόμος.

Ὁ πρῶτος τόμος ἀρχίζει μὲ σύντομον πρόλογον (σελ. ζ' - η') τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, καὶ περιέχει δέκα τρία ἄρθρα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Παναγ. Κ. Χρῆστου, *Ἐπιδιώξεις τῆς Ἀποστολῆς Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην*, (σελ. 1-28). Ὁ σ. ἀναλύει τὴ βιογραφίαν τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν καὶ ἀσχολεῖται περισσότερο μὲ τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ καὶ

1. Γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῶν ἐορτῶν βλ. τὸ εἰδικὸ τεῦχος τοῦ ὄργανου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1966: «Εὐλαβὴς προσφορά ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς 1100ετηρίδος τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου φωτιστῶν τῶν Σλαβῶν».

2. Ἀπὸ τὸν Πρόλογον (Ι. Ε. Ἀναστασίου) τοῦ δευτέρου τόμου (σ. ζ'), πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν βίων τῶν δύο ἀδελφῶν προετοιμάστηκε. Δὲν δημοσιεύτηκε ὅμως γιὰ τεχνικοὺς λόγους. Ἡ μετάφρασις αὕτη θὰ δημοσιευθῇ στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

τις δυσκολίες οργανώσεως των πρώτων ιεραποστολικών εκκλησιαστικών κέντρων στη Κεντρική Ευρώπη.

Ἐπανερχεται ὁ καθηγητὴς Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, μὲ τὸ ἄρθρο, *Ἡ κατάστασις τῆς παιδείας εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Θ' αἰώνος*, (σελ. 29-77). Κατὰ τὸν σ. ἡ παιδεία στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸν Θ' αἰ. καλλιεργήθηκε μὲ ἐπιμέλεια ἀφοῦ ἡ λάμψη τῆς παιδείας ἐκείνης ἔφθασε ἕως καὶ τοὺς Ἀραβες. Ἐξ ἄλλου, μεγάλες μορφές παρουσιάστηκαν τὸν Θ' αἰ. ὅπως οἱ Θεόφιλος, Βασίλειος Α', Φώτιος, Κύριλλος καὶ Μεθόδιος χωρὶς νὰ παραλείψῃ κανεὶς καὶ τὸ πανεπιστήμιο τῆς Μαγναύρας.

Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα ὁμοτίμου καθηγητοῦ, Β. Ν. Τατάκη, *Φώτιος ὁ μέγας ἀνθρωπιστής* (σελ. 79-111), ἀναλύεται ἡ παιδεία τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καθὼς καὶ ἡ θέση ἐκείνου ἀπέναντι στὴ φιλολογία καὶ φιλοσοφία. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅταν ἐξετάζουμε τὸ ἔργο τῶν Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν ἴσως παραβλέπουμε καὶ τὸν ρόλο τῶν ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν στὴν ἀνάπτυξη τῆς «θύραθεν» παιδείας. Ἐδῶ ἀκριβὸς ἔγκειται ἡ συμβολὴ τοῦ σ. ὅτι ἐπισημαίνει τὸ ρόλο τοῦ Πατριάρχου Φωτίου στὴ διαμόρφωση ἀντικειμενικῶν ιεραποστολικῶν συνειδήσεων.

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Τὸ ἔργον τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐξ ἐπώμεως λειτουργικῆς* (σελ. 113-137), παρουσιάζεται ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ τεράστιος ἀγώνας τῶν δύο ιεραποστόλων γιὰ τὴν ἱδρυσι καὶ χρῆσι τῆς τοπικῆς γλώσσας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πάλιν ὥστε νὰ πεισθῇ ἡ Ρώμη καὶ νὰ μὴν ἐπιβάλλῃ τὴ λατινικὴ γλῶσσα. Κλασσικὸ θὰ παραμείνῃ ἀπὸ τότε τὸ παράδειγμα αὐτὸ τῶν δύο ιεραποστόλων στὸ θέμα τῆς φιλελευθέρως καὶ δημοκρατικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐκχριστιανισθέντων ὑπὸ Ὀρθοδόξων, καὶ μάλιστα Ἑλλήνων, λαῶν.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Ἰωάννου Καραγιαννοπούλου, *Τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων τῶν Σλάβων* (σελ. 139-152), ὅπου ὁ σ. ἐκθέτει σὲ δέκα σημεῖα ὅλα τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, διαγράφοντας τὰ ἱστορικὰ πλαίσια τῆς ἐκκινήσεως τοῦ ἔργου τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὸν ιεραποστολικὸ ἄξονα ὁ ὁποῖος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο πρὸς τὴ Μ. Μοραβία καὶ ἀπὸ τὴ Γερμανία πρὸς τὴ Βουλγαρία. Τέλος παρουσιάζει τὶς δυσκολίες τοῦ ιεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ Μεθοδίου ἐξ αἰτίας τῶν λατίνων κληρικῶν καὶ ἡγεμόνων.

Μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Ἰ. Καραγιαννοπούλου συμπληρῶνεται ὁ κύκλος τῶν ἀναλύσεων τῆς γενικῆς προβληματολογίας σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν. Ἀκολουθοῦν μελέτες μὲ εἰδικὰ θέματα.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας Antonín Dostál μὲ τὸ ἄρθρο του: *La tradition Cyrillo - Méthodienne en Moravie* (σελ. 153-182), παρουσιάζει τὶς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Μεγάλης Μοραβίας καὶ τὶς μελέτες ποὺ ἔγιναν στὴν Τσεχοσλοβακία σχετικὰ μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς ιεραποστόλους ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Τσεχοσλοβακικοῦ κράτους μέχρι σήμερα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Novi Sad, Djordje S.p. Radojčić, μὲ θέμα: *Traditions Cyrillo - Méthodiennes chez les Serbes* (σελ. 183-209). Ὁ σ. ἐκθέτει ὅτι οἱ Σέρβοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Σλάβοι τῆς Βαλκανικῆς, δὲν εἶχαν γραφῇ ὥς τὸ πρῶτο ἡμῖς τοῦ Θ' αἰ. (σ. 185) καὶ τὴν ἔλαβαν ἀπὸ τὸν «Ἑλληνα Κυρίλλο» (σ. 187). Ὑστερα ἀναλύει τὶς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Σέρβων κατὰ τὸν Θ' αἰ. καὶ τὴ γνωριμία τῶν Σέρβων μὲ τὸ γλαγολιτικὸ καὶ ἀργότερα τὸ κυριλλικὸ ἀλφάβητο (σ.

199). Τέλος παρουσιάζει τὸν ρόλο τῆς παλαιοσλαβονικῆς σάν ὑπόστρωμα ὧτων τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν καὶ τὶς μελέτες οἱ ὁποῖες ἔγιναν στὴ Σερβία σχετικὰ μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς ἱεραποστόλους.

Ἐνῶ οἱ δύο παραπάνω ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται μὲ ἱστοριοφιλολογικὰ θέματα, ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Γάλλου ὀρθοδόξου ἀρχιμανδρίτου ἀπὸ τὸ Παρίσι Pierre L' Huillier, *Les relations Bulgaro - Byzantines aux IXe - Xe siècles et leurs incidences ecclesiastiques* (σελ. 211-232), ὅπου ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἀναγέννηση στὴ Βουλγαρία τὸν Θ'-Ι' αἰ. καὶ τὶς διαμάχες τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴ Ρώμη στὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῆς Βουλγαρίας. Κατὰ τὸν σ. ἡ ἀναγέννηση ἐκείνη στὴ Βουλγαρία ὀφείλεται στοὺς ἀδελφοὺς Κύριλλο καὶ Μεθόδιο. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐκείνη σύνθεση πραγματοποιήθηκε στὴ Βουλγαρία καὶ μεταφέρθηκε στὴν Κάτω Ρωσία, ὅπου ἔδωσε καὶ τὴν διαμόρφωση τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικοπολιτιστικῶν πλαισίων.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεωργίου Γαζή, *Κόλινα, "Παρήσεν ὁ Αὐτοκρατορ Βασίλειος ὁ Α' ἐξέλλητιστικὴν πολιτικὴν ἔναντι τῶν Σλάβων"* (σελ. 233-239). Ὁ σ. ἀφοῦ ἀναλύει καὶ ἐρμηνεύει τοὺς ὅρους «*χρυσώσας*» καὶ «*σλαβιώθη*» τοῦ χωρίου τῶν Τακτικῶν τοῦ Λέοντος, ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα.

Ὁ Ὀρθόδοξος καὶ ἐλληνομαθὴς Πρωθιερεὺς ἀπὸ τὴ Βουδαπέστη Feriz Berki, *Δύο ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου σχετιζόμενα μὲ τὴν προϊστορίαν τῶν Οὐγγρων* (σελ. 241-248), ἀσχολεῖται μὲ τὴν παρουσίαση δύο χρονικῶν τοῦ Θ'-Ι' αἰ. Πρόκειται περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀγίου Μεθοδίου καὶ εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀναφέρονται τὰ δύο αὐτὰ χρονικά ὥς πρὸς τὴν Οὐγγαρία.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντίνος Γ. Μπόννης, *Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος οἱ τῶν Σλάβων Ἀπόστολοι καὶ ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης* (Συμβολὴ πρὸς διαλεύκανση τοῦ προβλήματος τοῦ οἴκου τῶν Ἀγίων καὶ ἐρμηνεία ὀρισμένων ψηφιδωτῶν καὶ ἐπιγραφῶν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης) μελέτη πρώτη (σελ. 249 - 289), αἰτιολογεῖ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τῶν δύο Θεσσαλονικέων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου μὲ βάση κυρίως τὴν ἐρμηνεία τῶν παραστάσεων τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Marin Tadin, *La glagolite («glagoljica») en Istrie, Croatie et Dalmatie depuis ses débuts jusqu'à son approbation, limitée et bien définie, par le Saint - Siège (1248 et 1252)* (σελ 291 - 329), ἀσχολεῖται μὲ τὴ διάδοση τοῦ γλαγιτῆ τοῦ ἀλφαβήτου στὴν Ἰστρία, Κροατία καὶ Δαλματία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφάνισσας τοῦ ἀλφαβήτου ὡς τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ.

Καὶ κλείνει ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων τοῦ πρώτου τόμου μὲ τὸ ἄρθρο τῆς Δ. Hemmerdinger — Ἡλιάδου, *La représentation iconographique de Cyrille et Méthode* (σελ. 330-344 + VII πίνακες), ὅπου ἡ σ. παρουσιάζει ὅλο τὸ πρόβλημα τῆς εἰκονολογίας καὶ τῆς εἰκονογραφίας τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τόσο στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὅσο καὶ στὴν Ἀνατολική.

Δεύτερος τόμος.

Ὁ Δεύτερος τόμος περιέχει δέκα πέντε μελέτες στίς ὁποῖες προτάσσεται σύντομη εἰσαγωγὴ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου (σελ. ζ' - η').

Ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων ἀρχίζει μὲ τὴν μελέτη τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου, *Νομοθετικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὸ Βυζάντιον (ἀπὸ τοῦ βου ἕως καὶ τοῦ 10ου μ.Χ. αἰ.)*. (σελ. 1 - 30). Ὁ σ. ἐκθέτει τὶς συνθήκες μὲ τὶς ὁποῖες ἐκδηλώθηκε ὁ ἀνταγω-

νισμός των νομοθετικών προσπαθειών του 'Ιουστινιανού, των 'Ισαύρων και των Μακεδόνων, την αντίθεση μεταξύ των διαπλαστικών πηγών του Δικαίου (νόμος και έθιμον) και την επίδραση της βυζαντινής νομοθεσίας στους σλαβικούς λαούς. Τέλος αναφέρει τις επιπτώσεις από την άδυναμία συγκερασμού των αντιθέσεων των παραπάνω νομοθετικών προσπαθειών.

'Ακολουθεί το άρθρο του Damian P. Bogdan, του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου, *La vie et l'oeuvre des frères Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 31-82), όπου παρουσιάζεται η δράση και η επίδραση των Κυρίλλου και Μεθοδίου στους Έλληνες, Σλάβους, Ρουμάνους και Λιθουανούς. Πηγές για τη δράση και την επίδρασή τους είναι κατά τόν σ. τά χειρόγραφα τά όποια έχουμε και οι θρύλοι. 'Αναλύει ό σ. τις θεωρίες για την εθνικότητά τους και ύποστηρίζει την έλληνική καταγωγή τους (σ. 40). Τέλος παρουσιάζει τά προβλήματα του γλαγολιτικού και κυρίλλικου άλφαβήτου και τό φιλολογικό έργο των δύο αδελφών.

Μέ τό πρόβλημα της εθνικότητας των δύο αδελφών ασχολείται και ό καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου 'Αντώνιος - Αϊμίλιος Ν. Ταχιάος, *'Η εθνικότης Κυρίλλου και Μεθοδίου κατά τας σλαβικας πηγας και μαρτυρίας* (σελ. 83-132). 'Ο σ. στηρίζεται κυρίως στις σλαβικές πηγές του 9ου αϊ. και στο θρυλικό στοιχείο των μεταγενεστέρων πηγών. 'Αποδεικνύει ότι οι δύο Θεσσαλονικείς αδελφοί ήταν Έλληνες και αντικρούει την πολιτική σκοπιμότητα μιάς μερίδος Σλάβων έπιστημόνων περί της σλαβικής καταγωγής των Κυρίλλου και Μεθοδίου.

'Η Δ. Hemmerdinger - 'Ηλιάδου, στο άρθρο της, *Imagination et realité dans l'histoire de Cyrille et Méthode* (σελ. 133-159), παρουσιάζει και κρίνει όρισμένα περιστατικά της βιογραφίας των Κυρίλλου και Μεθοδίου μέ βάση έλληνικές σλαβικές και λατινικές πηγές και εκθέτει τό ιστορικό της τιμής την όποία αποδίδει στους δύο 'Αγίους αδελφούς κάθε τοπική 'Εκκλησία ('Ελληνική - Σλαβική και Λατινική).

'Ο J. Bašića, (+ 11.4.68) (Πράγα) στο άρθρο του, *L'Oeuvre juridique des SS. Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 161 - 175), εκθέτει τά προβλήματα από τά γεγονότα της μεταφράσεως, από τό Μεθόδιο, του Νομοκάνονα από την έλληνική στη σλαβονική. 'Όπως είναι γνωστό, ό Κύριλλος διόρθωσε για τούς ήγεμόνες της Μ. Μοραβίας τό «*Zakon Sudnyj Ljudem*» (Νόμος για την δίκαση των πολιτών). Τέλος αναλύει τό περιεχόμενο του παλαιοσλαβονικού χειρογράφου «*Λόγος του Μεθοδίου προς τούς έχοντας δικαστικήν εξουσίαν ήγεμόνας*», τό όποιον είναι τό αρχαιότερο από όλα τά περί δικαίου σλαβικά χειρόγραφα και γνωστό στους ειδικούς ως «*Glagolita Clozianus*».

'Ο Tr. Ionescu - Nicsoy, (Βουκουρέστι) στο άρθρο του, *Sur la tradition Cyrillo-Méthodienne dans l'histoire des Slaves occidentaux* (σελ. 177-192), παρουσιάζει την δυτική προπαγάνδα του χριστιανισμού μεταξύ των Σλάβων της Κεντρικής Εύρώπης και την εισαγωγή της 'Ορθοδοξίας μέ την μέριμνα του ήγεμόνος των Τσέχων και Μοραβών Rostislav. 'Εξ άλλου αναφέρει την επίδραση της διδασκαλίας των δύο Θεσσαλονικέων αδελφών στη κοινωνική και θρησκευτική ζωή των Σλάβων της Κεντρικής Εύρώπης.

'Επανερχεται ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Damian P. Bogdan μέ τό άρθρο του, *L'Oeuvre de Constantin - Cyrille et de son frère Méthode en Roumanie* (σελ. 193 - 209). 'Ο σ. αναφέρεται κυρίως στην ανάπτυξη των σπουδών σχετικά μέ τόν Κύριλλο και Μεθόδιο στη Ρουμανία (ανάπτυξη παλαιοσλαβικών σπουδών, έκδοση περιοδικών, σύγκληση συνεδρίων σχετικών μέ παλαιοσλαβικές σπουδές κ.λ.π.).

'Εν τώ μεταξύ ό Petre S. Nasturel, (Βουκουρέστι) στο άρθρο του, *Un vestige Cyrillo - Méthodien dans la toponymie de la Transylvanie en 1068* (σελ. 211 - 216),

ἀναλύει τὴν ἱστορία τοῦ τοπωνυμίου «*Kyrielis*» τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου ἔγινε τὸ 1068 ἡ ἐπίθεση τῶν Οὐννων ἐναντίον τῆς περιοχῆς αὐτῆς, σὺν ἡχῶ ἀπὸ τὸ «*Kórie* 'Ελέησον» τῆς «*Κυρίλλο - Μεθοδιανῆς λειτουργίας*» ποὺ γνῶριζαν (τὸ ἔτος 1068) οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς.

Ὁ Solon S. Contoumas, πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Β. Πρεσβείας τῶν Παρισίων, *En grec ou en slavons, Moyens de propagation de la foi et de l'écriture dans l'Europe centrale et dans les Balcons* (σελ. 217-234), ἐξαίρει τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ ρόλο τὸν ὁποῖο διεδραμάτισαν στοὺς ἄλλους λαοὺς, ἰδίως ὅμως στοὺς Σλάβους τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ χρησιμοποίηση τῶν τοπικῶν διαλέκτων καὶ γλωσσῶν ἀπὸ τοὺς δύο Ἑλλήνες ἱεραποστόλους, δείχνει τοὺς εὐρεῖς ἱεραποστολικούς καὶ πολιτιστικούς ὀρίζοντες τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Ioan Patrut, (Cluj) στὸ ἄρθρο του, *Calques slaves et grecs en roumain* (σελ. 235-243), ἀναφέρεται στὴν ἐπίδραση τῆς σλαβονικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς στὰ ἀρχαῖα ρουμανικά κείμενα καὶ χειρόγραφα καὶ παραθέτει ἕναν ἐνδιαφέροντα κατάλογο αὐτῶν τῶν ρουμανικῶν χειρογράφων.

Μὲ τὴν ἐπίδραση στὴ Ρουμανία ἀσχολεῖται καὶ ὁ G. Mihaila, στὸ ἄρθρο του, *La diffusion dans les pays Roumains des écrits sur la vie et l'activité des frères Cyrille et Méthode de Thessalonique* (σελ. 245-263), ὅπου παρουσιάζει, μὲ συντομία, τὰ ρουμανικά χειρόγραφα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν θεσσαλονικέων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ἐκθέτει τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν χειρογράφων, ὑπογραμμίζοντας τὴν συμβολὴ τῶν Ρουμάνων ἐπιστημόνων στὴ διατήρηση καὶ διάδοση τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ντοκουμέντων.

Μὲ τὴ διάδοση τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου στὴ πατρίδα του (Βουλγαρία) ἀσχολεῖται καὶ ὁ Christo Kodorov, *L'Oeuvre littéraire des disciples des Saints Cyrille et Méthode en Bulgarie* (σελ. 265-287). Ὁ σ., ἀφοῦ ἀναλεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς γενέσεως τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν μαθητῶν τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν, παρουσιάζει τὴν φιλολογικὴ δραστηριότητα τῶν Ἀγίων Κλήμεντος καὶ Ναοὺμ Ἀχρίδος, καθὼς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γρηγορίου. Τὸ φιλολογικὸ ἔργο τῶν δύο τελευταίων, ὁ σ. τὸ συμπεριλαμβάνει στὸ ἔργο τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Emile Turdeanu, Ρουμάνου ἐπιστήμονος ὁ ὁποῖος ζεῖ στὸ Παρίσι, *La vision d'Isaie, Tradition orthodoxe et tradition hérétique* (σελ. 319-347), τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ ὅλη τὴ δομὴ τῆς συλλογῆς τῶν ἄρθρων σχετικῶς μὲ τοὺς Ἁγίους Κυρίλλο καὶ Μεθόδιο. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου ἔχει γιὰ ἀντικείμενο τὴν «*Ὁραση τοῦ Ἡσαίου*», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητο τμῆμα τῆς «*Ἀναλήψεως τοῦ Ἡσαίου*». Ὁ σ. ἐκθέτει τὰ προβλήματα τοῦ κειμένου καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ δογματικὸ του περιεχόμενο. Ἐξ ἄλλου ἐξετάζει καὶ τὰ φιλολογικὰ προβλήματα τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου σὲ σχέση μὲ τὸ διορθωμένο κείμενο (ἑλληνικὸ - σλαβονικὸ - λατινικὸ).

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἡ Henriette Ozane, *Aperçu bibliographique Cyrillo - Méthodien 1940-1965* (σελ. 319-347), δίνει κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ ἕνα βιβλιογραφικὸ πῖνακα, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1940 - 1965, τῶν ἐκδόσεων τῶν ὁποίων ἔχουν σχέση μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς Ἁγίους, παραθέτοντας συγχρόνως καὶ σύντομη περίληψη τοῦ περιεχομένου τῶν¹.

1. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, γιὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία μέχρι τοῦ 1940 ἔχουμε τὰ ἑξῆς ἔργα: G. A. Iljinskij, *Opus sistematičeskoj Kirillo - Metodievskoj bibliografii*, Sofia 1934 καὶ M. Popruženko - S. Romanski, *Kirilometodievaska bibliografija*

Τέλος ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Cluj, Mihail Dan, *Cyrille et Méthode dans l'historiographie Tchecoslovaque des dernières années (1963 - 1966)* (σελ. 349 - 365), εκθέτει τα σχετικά με τους 'Αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο δημοσιεύματα στη Τσεχοσλοβακία μεταξύ των ετών 1963 - 1966. Παράλληλα όμως αναφέρει διεξαγωγές αρχαιολογικών έρευνών και συγκλήσεις επιστημονικών συνεδρίων στην Τσεχοσλοβακία, τα οποία έδωσαν μίαν ώθηση στις σχετικές μελέτες. Τέλος αξιολογεί την ιστορική και φιλολογική δραστηριότητα των μελετών αυτών στη πατρίδα του και υπογραμμίζει την ανάγκη της συνεχισέως των.

Με την έκδοση αυτών των δύο επιστημονικών τόμων περί των 'Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, παρουσιάζεται μία πολύτιμη ιστοριοθεολογικοφιλολογική συμβολή στην ιδιαίτερη πατρίδα των δύο 'Ελλήνων Ιεραποστόλων. Για τον λόγο αυτό, νομίζουμε ότι αξίζει κάθε έπαινος στην 'Ι. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης και στη Θεολογική Σχολή του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

'Από την 'Επιτροπή του έορτασμού της 1100ετηρίδος και της έκδόσεως των δύο τόμων εκλήθησαν οι επιστήμονες να γράψουν τα άρθρα τους σε μία από τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Κατά συγκυρία, οι μελέτες, εκτός της ελληνικής, παρουσιάζονται όλες στη γαλλική. Δεν παραμένει μήπως και σήμερα η γαλλική ή γλώσσα της διπλωματίας υπό την έννοια της συνεννόησής;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΤΑΙΔΗΣ

Δ η μ. Ν. Παπαναούμ, Λαογραφικά Σιατίστης, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 80, εικόνες 8. [Έκδοσις 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, αριθμ. 27].

Θερμή αγάπη προς την γενέτειρα Σιάτιστα ώθησε τον κ. Δημήτριο Παπαναούμ στην απόφαση να συλλέξει, να μελετήσει και να δημοσιεύσει μέρος των λαογραφικών της στοιχείων. 'Αν και έγιναν παλαιότερα ανάλογες εργασίες από άλλους φίλους της λαϊκής ζωής και του πολιτισμού της Σιάτιστας, η μικρή τούτη σύμμικτη εργασία του κ. Παπαναούμ όχι μόνο δε φαίνεται να είναι περιττή, αφού συμπληρώνει το ήδη θησαυρισμένο υλικό, αλλά και πολύ χρήσιμη· οι καλές συλλεκτικές λαογραφικές εργασίες αποτελούν πάντοτε προσφορά στην επιστήμη.

'Ο συγγ. αρχίζει με τα «έθιμα του άρραβώνα και του γάμου», προχωρεί στα «γιατροσόφια-ζόρκια-γυτέματα», παραθέτει ένα θρύλο με τίτλο «γιατί δεν τούρκεψε η Σιάτιστα», συνεχίζει με λίγα «τραγούδια» και τελειώνει με «ήθογραφικά αφηγήματα» και γλωσσάριο από το σιατιστινό ιδίωμα. Τα κείμενα συνοδεύονται από υποσημειώσεις με τις οποίες επιχειρείται, κυρίως, παραλληλισμός όρισμένων νεωτέρων συνθηδίων και εθίμων προς αρχαία και βυζαντινά· τέλος δίνεται βιβλιογραφία η όποια όμως αναφέρεται γενικά στην επιστήμη της λαογραφίας εκτός από το βιβλίο του Φώτη Παπανικολάου (Λαογραφικά της Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1962), που δύσκολα ώστόσο μπορεί να χρησιμεύσει ως λαογραφικό βοήθημα, αφού ό συγγραφέας του δεν αναφέρει την προέλευση του υλικού που άποθησαυρίζει.

za 1934 - 1940 g., Sofia 1942. 'Εξ άλλου και για την εποχή μετά τό 1940, στη βουλγαρική γραμματεία υπάρχουν οι παρακάτω βιβλιογραφικές μελέτες: Kiril i Metodij, Bibliografija na balgarskata literatura 1944-1963, (έκδ. Sofijski Daržaven universitet «Kliment Ohridski»), 1963 και Ivan Dujčev - Angelina Kirmagova - Anna Pavnova, Balgarska Kirilo - Metodievskata bibliografija za perioda 1944 - 1962.